

MAMLAKATIMIZDA XORIJIY TILLARNI O‘QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH OMILLARI

Xalquziyeva Mohira Asatullayevna,

Jizzax politexnika instituti dotsenti

Karimova Adiba Abduhakimovna,

Jizzax politexnika instituti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada mamlakatimizda davlat tilining o‘rni, nufuzi, shuningdek, ta’lim muassasalarida xorijiy tillarni o‘qitishning samarali usullari va ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalanish usullari haqida keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: davlat tili, xorijiy til, pedagogik texnologiyalar, xorijiy til, metod, ta’lim metodlari

Ma’lumki, mamlakatimizda davlat tilining o‘rni va nufuzi ortib bormoqda. Ta’lim muassasalari, tashkilotlarda ish yuritish tartiblari davlat tilida olib borilishi o‘zbek adabiy til me’yorlarining tadbiquidir.

Bu borada mamlakatimizda o‘zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 oktabrdag PF 6084 sonli Farmon o‘zbek tilini keng targ‘ib qilishda dasturamal bo‘lib xizmat qilmoqda.

Shu bilan bir qatorda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Xorijiy tillarni o‘rganishni takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risidagi”gi 2022-yil 19 yanvardagi 39 sonli Qarorida respublikamizda xorijiy tillarni ommalashtirishni yangi bosqichga olib chiqish va sohani rivojlantirish uchun tizimli ishlarni tadqiq etish, ulg‘ayib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash, buning uchun barcha shart-sharoitlarni yaratish maqsadida bir qancha vazifalar belgilab olingan. Xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatiga axborot – kommunikatsiya texnologiyalarini, dasturiy ta’minot loyohalarini ishlab chiqish va joriy etishga qaratilgan e’tibor muhim vazifa sifatida qaralib kelinmoqda.

Ta’lim muassasalarida xorijiy tillarni o‘qitishda ilg‘or tajribalardan foydalangan holda ko‘pgina pedagogik texnologiyalardan foydalanib kelinmoqda.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta’lim-tarbiya jarayonining bir tizimga solingan ilmiy-nazariy va metodik asoslangan yangi shakl, usul va vositalarining majmuidir. Bunda yangi mazmun, shakl, usul va vosita uyg‘unligida maqsad, vazifa, faoliyat va pedagogik natija yaxlitligi ta’minlanadi hamda o‘quv maqsadlariga erishishni kafolatlaydigan o‘quv jarayoni loyihalashtiriladi va amalga oshiriladi. Texnologik yondashuv, eng avvalo, tasvirlash emas, balki loyihalashtirilgan natijalarni amalga oshirish imkonini beruvchi amaliy, ko‘rsatmali tuzilmada o‘z

ifodasini topadi. Pedagogik jarayonda atamalarni to'g'ri qo'llash uchun ularning ma'nolarini aniq bilib olish lozim deb hisoblaymiz. Masalan, pedagogik faoliyatimiz jarayonida metod, usul, metodika, pedagogi texnologiya, interfaol metodlar kabi bir qancha terminlardan foydalanamiz.

Ta'lim metodlari deyilganda, nutq jarayonida tovushlarning o'zgarishi modulini egallashga qaratilgan turli didaktik vazifalarni hal etishga doir o'qituvchining o'rgatuvchi ishi va o'quvchilar o'quv – bilish faoliyatini tashkil etish usullari yig'indisi tushiniladi.

Ta'lim usuli – nutq jarayonida tovushlarning o'zgarishi modulini o'qitish metodining tarkibiy qismi yoki alohida tomoni. Usul va metod butun va qism sifatida bir-biriga bog'lanadi. Usullar yordamida faqat o'quv vazifasini bir qismi hal qilinadi.

Metodika – qa'tiy ketma ketlikka (algoriyamik xarakterga), ilgari o'rnatilgan reja (qoida), tizimga aniq rioya qilish, biror bir ishni maqsadga muvofiq amalga oshirish metodlari, yo'llari majmui. "Metodika" tushunchasi turli fanlarni o'qish bilan bog'liqlikda ham qo'llanib, ma'lum sohani o'qitish jarayoni, mazmuni, qonunyatlarini, tamoillari, shakl, metod va vositalar yig'indisida o'z aksini topadi.

Pedagogik texnologiya – bu muayyan loyiha asosida tashkil etiladigan, aniq maqsadga yo'naltrilgan hamda ushbu maqsadning natijalarini kafolatlovchi pedagogik faoliyat jarayoning mazmunidir.

O'qitish texnologiyasi – o'quv mashg'ulotlarining har bir bosqichi alohida-alohida loyihalash, kutiladigan natijalarni oldindan aniqlashtrish, har bosqichda qo'llaniladigan shakl, metod va vositalarni oqilona tanlab olish, o'qituvchi va o'quvchining harakatlarini oydinlashtrishga qaratilgan algoritmik ketma-ketlik.

Tarbiya texnologiyasi – nutq jarayonida tovushlarning o'zgarishi modulini o'qitishda tarbiya natijalariga asoslanib, tarbiyaning maqsad va vazifalarini oydinlashtrish, tarbiya jarayonining har bir bosqichini alohida – alohida loyihalash, tarbiyaning shakl, metod va vositalarini aniq belgilab olishga qaratilgan tizimli jarayon.

Interfaol metod – o'quv jarayonining tarkibiy qismi bo'lib, bir vaqtida ham o'qituvchi, ham o'quvchini faollashtrishga yo'naltrilgan o'qitish usullari majmui. Bunda nutq jarayonida tovushlarning o'zgarishi modulini o'qitishda interfaol metodlarni qo'llash va bundan samarali natijalarni olish kerak. Ushbu modulni o'rganishda "Venn diagrammasi", "FSMU" kabilarni aytib o'tish mumkin.

Grafik organayzerlar – o'quv jarayonida nutq jarayonida tovushlarning o'zgarishi modulini o'rganishda qoyilgan maqsadga erishishda yordam beruvchi chizma, jadval, grafiklar dan foydalanish ham yuqori natijalarni kafolatlaydi. Agar grafik organayzerlarni o'qituvchi tayyor (to'ldirilgan) holda qo'llasa, vosita vazifasini, o'quvchilarning mashg'ulot mavzusiga doir bilimlarni mustahkamlash va

fikrlashini rivojlantrish maqsadida ishlatilsa, metod fazifasini bajaradi. Masalan, shunday grafik organayzerlardan “Qanday”, “Nima uchun”, “BBB” kabi organayzerlarini misol keltirish mumkin.

Pedagogik texnologiyalar sohasidagi yangi izlanishlar bilan tanishish, o‘qitishning faol usullarini bilish va qo‘llay olish har bir pedagog oldiga qo‘yayotgan zamon talablarining asosiylaridandir. Keyingi manbalarda e‘lon qilingan axborotlarni tahlil etgan holda quyidagi ta‘lim jarayonida qo‘llanilayotgan interfaol usullarni keltirib o‘tamiz.

O‘qituvchi o‘quv jarayonini turli xil ta‘lim usullari yordamida tashkil etadi. «Ta‘lim metodi, bu – o‘quvchilarning bilim, malaka va ko‘nikmalarini o‘stirish, ularda dunyoqarashni shakllantirish, o‘zlashtirish qobiliyatlarini rivojlantirish-o‘qituvchi qo‘llaydigan ish usullaridir». Usul amaliy mashg‘ulotda o‘z mohiyatiga mos usullar orqali qo‘llanadi. «...ta‘lim va tarbiya priyomlari ma‘lum sharoitda o‘z ta‘sir doirasini kengaytiradi, ta‘lim va tarbiyaga kuchli ta‘sir ko‘rsatadi. Bunday vaqtda biz ayrim priyomdan metod sifatida foydalanamiz yoki boshqacha aytganda, priyom metodga aylanadi».

Ta‘lim jarayoni ikki tomonlamalik xarakteriga ega: o‘qituvchi o‘qitadi, o‘quvchi o‘qiydi. Tabiiyki, o‘qituvchining ham, o‘quvchining ham faoliyatida ma‘lum maqsad bo‘ladi. O‘qituvchi faoliyatidagi asosiy maqsad-ta‘lim berish, unda anglash ko‘nikmasini hosil qilish, his etish madaniyatini, axloqiy tushunchalarni rivojlantirish, uni ma‘naviy pok kishi qilib voyaga yetishtirishdir. O‘quvchi faoliyatidagi asosiy maqsad-o‘qituvchining topshirig‘ini bajarish, o‘quv jarayonida beriladigan bilimni o‘zlashtirishdir.

O‘quvchi, ayniqsa, kichik yoshdagi o‘quvchi o‘qituvchi faoliyatidagi maqsadning mohiyatini tushunmasligi, ta‘lim va tarbiya jarayonini to‘liq tasavvur qila olmasligi mumkin. Ammo u o‘qituvchi topshirig‘ini bajarish kerakligini biladi, his qiladi.

O‘quvchi o‘qituvchining u yoki bu topshirig‘ini bajarish bilan o‘z bilimi ortib, bilish faoliyati rivojlanayotganini sezadi, lekin o‘qiyotgan fani usulini egallab borayotganini his etmaydi.

Shunga ko‘ra, o‘qituvchi ta‘lim berish jarayonida o‘quvchilarda anglash faoliyatini hosil qilish, ularga adabiy materialni ongli va chuqur qabul qilish yo‘llarini, mustaqil vazifalarni bajarishda bu yo‘llardan foydalanishni o‘rgatishi lozim.